

Povodni zmaj in belokranjska narodna pesem o sv. Juriju.

I. Šašelj — Št. Lovrenc ob Temenici.

Ko so pisali lansko jesen in letošnjo zimo časopisi večkrat o morski kači in vodnem zmaju, sem se spomnil, da pozna vodnega zmaja tudi belokranjska narodna pesem in sicer v zvezi z legendo o sv. Juriju, kako je premagal povodnega zmaja in rešil kraljevo hčer.

Že prvo leto, t. j. l. 1886., ko sem bil prišel v Belo Krajino in Adlešiče, sem nabral več zanimivih nar. pesmi »starinskih popevk«, kakor so jim rekli, katere sem bil potem priobčil v »Slovanu« l. 1886. in kasneje še druge l. 1887. Vse te sem potem ponatisnil v skupni zbirki belokr. nar. blaga v »Bisernicah«, od katerih je izšel I. zv. l. 1906., drugi pa l. 1909. V I. zv. je ponatisnjena na str. 72.—74. pod št. 24. pesem: Sv. Jurij ubije zmaja in reši kraljevo hčer. Ker sta oba zvezka »Bisernic« v knjigotrštvu že zdavno pošla, mislim, da bo primerno, če to zanimivo pesem tu priobčim v celoti, kakor sem jo bil zapisal po narekovanju stare ženice-Belokranjice.

Veseli se, zemlja Bosna ravna,
Koja jesi na glasu od davna
Vsu krščansko vjeru razpoznala!
Eto tebi lipo premaliče,
Premaliče, dan te Jurjev išče!
Kaj če tebi Jurjevdan donesti?
Tihe rose, dubrave zelene.
U planinah snegi prekopnijo,
I po šipku ružice procviču. —
Zmaje leži v tomutni jezери,
Iz jezери glavo podiguje,
Proti grada milo rozijuje,
Proti grada širinskega.
Kralje nima sina nijednega,
Samo jeno čerčico jedino,
Mora je dat' zmaju za deseto.
Kad' jo šalje, u 'no polje ravno:
»Aj me meni! dete moje drago,
Kamo oče belo lice tvoje,

Kamo čedo bele ruke tvoje?«
Šetala se po 'nem polju ravnem
I za sabom janješče peljala.
Sestlal je je svečeni Juraje.
Još ji veli svečeni Juraje:
»Kaj se plačeš, lijepa devojka?«
»»Ne pitaj me, neznani delija!
Moram čekat' zmaja vodenoga,
Ja ču biti njemu za deseto.««
»Nisem ja ti neznani delija,
Neg' ja jesem svečeni Juraje.
Češ se z mojim krstom pokrstiti,
Hočeš moga Boga vjerovati,
Ja ču tebe zmaju otimati.
Sedi doli u zeleno travo,
Češ ti meni drobno poiskati.
Ako bi ja junak pozaspaval,
Kad' se bude jezera mutnila,
Zbudi mene, lijepa devojka!«
Sela dole u zeleno travo,
Ona mu je drobno poiskala.
Pozaspal je svečeni Juraje.
Kad' se začne jezera mutiti,
Splakala se lijepa devojka,
Pala suza na lice Jureče,
Onda se je sprobudil junače.
Sedel se je na svoga konjiča.
Zmaj je zašel iz vode tomutne,
Prevrgel ga svom mečem zelenim,
Konju ga je na rep navezao,
Nesel ga je kralju širinskemu.
Kada dojde h kralju širinskemu:
»Ovo si mi, kralje širinskemu!
Eto tvoga boga vodenoga!
Eto tebi čerčica jedina!«
»»Eto tebi beli gradi moji,
Pristajaše, da se po njih šečeš!
Eto tebi moj prstanek zlati,
Pristajaše na desnico tvojo!

Eto tebi čerčica jedina,
 Pristajaše, da jo budeš ljubill«
 »Al' ja neču tega nijednega,
 Neg' sakupi dosti duhovnikov,
 Da mašujo maše za vse duše.«

Kje in kdaj bi bila nastala ta pesem? Da ni v Beli Krajini, ampak da je bila tje samo zanesena, nam kaže njen začetek, lahko bi rekli uvod, kjer govori o Bosni, kjer je najbrž tudi nastala, če ne že ta sama, pa njena podlaga, iz katere je nastala. In kaj je povod njenega nastanka? Gotovo pravljica ali legenda o sv. Juriju. Da bi našel kake podatke o življenju sv. Jurija, sem pogledal v »življenje svetnikov in svetnic božjih«, katero je izdala Moh. dr. v letih 1867.—1874., in tam sem našel v drugem delu, ki ga je spisal dr. J. Rogač in je izšel l. 1869. na str. 115. do 116., res pravljico, na katere podlagi je nastala naša pesem. Potem, ko je pisatelj omenil, da je težko dognati, kaj bi pomenil drakon = zmaj, s katerim se je boril sv. Jurij in ga premagal, kakor se navadno upodablja ali slika, dostavlja:

Nevedno ljudstvo zna brati le slikarsko pisanje (slike), in večkrat ne brez spotikljeja, ker vidi in gleda le podobo samo na sebi, pa ne ve njenega pomena. Odtod je prišlo, da je le na pomenljivo podobo drakona (zmaja) ljud marsikaj dejanskega natvezal, posebno še na domišljije bogatem Jutrovem, in da se je legenda o sv. Juriju in zmaju ob času križarskih vojsk takole osnovala: Na skali, v morje štrleči, pri starem Beritu, zdaj Bajrutu v Siriji, je imel svoj brlog strašen zmaj, groza in poguba za vso okolico. Da so njegovo silno pogoltnost tolažili, zato so mu morali dati prebivalci vsak dan dve ovci, in ko je teh zmanjkalo, eno ovco in enega otroka. V kratkem so bili pogoltnjeni vsi dečki in vse deklice. Tedaj zadene strašna usoda edino hčerko kraljevo. Žalost očetova je neizrekljiva, ker je ne more oteti. Ko peljejo ovenčano deklico že ven, pridirja sv. Jurij, takrat še polkovnik, v svetli bojni opravi. Zmaj povzdigne pihaje in sikaje svojo pošastno glavo; vitez pa vzpodbode konja, švigne proti zmaju in strašen boj se vname, ali zmaj se kmalu vije in valja v svoji črni krvi.

Iz te pravljice se razvidi, da je v pesmi omenjeni »širinski« kralj sirijski ali sirski kralj.